

2723

12 62

UNIWERSYTET LUDOWY
imienia ADAMA MICKIEWICZA.

I
SPRAWOZDANIE

Z DZIAŁALNOŚCI
ODDZIAŁU KRAKOWSKIEGO

za rok administracyjny 1899/1900.

Nakładem Uniwersytetu ludowego im. Adama Mickiewicza.

W KRAKOWIE,
CZCIONKAMI Drukarni Związkowej
pod zarządem A. Szyjewskiego.
1900.

 Kończący się wiek XIX był widownią ścierania się sprzecznych, wrogich sobie prądów; — stare, tradycją uświęcone zasady, stały do walki z nowymi, co urosły i rozwinęły się na tle zmienionych w naszym stuleciu warunków ekonomicznych i rozszerzonego przez wiedzę widnokręgu myśli. Dawne teorie absolutyzmu, władzy jednostek — ustąpić musiały przed nowemi hasłami; rozpoczęły się szeregi reform, mających na celu polepszenia doli milionów, zapewnienia im swobód politycznych i społecznych, znoszących przywileje, równających wszystkich wobec praw jednakich. Prąd demokratyczny silnym powiewem ogarnął społeczeństwa całe. Z szybkością zacierać się poczęły sztuczne niegdyś między ludźmi wytworzone różnice, zaczęto pojmować, że człowieczeństwo upoważnia do brania udziału w życiu ogólnem, że każdy wnosi do niego pierwiastki własne i czerpać może, na równi z innymi, z dóbr jego.

Najwspanialszy dorobek ludzkości — wiedza również nowym, demokratycznym uległa prądom. Dostępna niegdyś dla zamkniętych kół jedynie, dla szczęśliwej garści wybrańców — w XIX wieku rozprzestrzenia się szeroko wśród mas narodu, otwiera im oczy na nieznane dotychczas światy myśli. Każdy czerpać może pełną dłoń z jej skarbnicy, jest ona dobrem wszechludzkim, do którego droga każdemu stać winna otworem. Obowiązkowa nauka szkolna jest pierwszym stopniem na tej drodze. Już dziś ocenić możemy pewne dodatnie jej wpływy, szerzące się wśród społeczeństwa całego. Wraz ze wzrastającą oświatą dochodzą ludzie do świadomości praw swych i obowiązków, — dawne przesady i zabobony topnieją pod gorącemi promieniami nauki; wzrasta zastosowanie zdobytych wiedzy, niosąc ze sobą błogosławione dla ludzkości skutki. Doniosłość nauki już dla każdego prawie stała się jasną. Społeczeństwa starają się o podniesienie poziomu szkół swoich, pragną, by

wszystkie dzieci uczęszczały do nich, uznają, iż zdobyta wiedza ułatwi im życie, stanie się przewodniczką w przyszłości.

Nauka szkolna, wtłoczona w ciasne ramy kilkuletnich kursów, okazała się jednak nie zawsze dostateczną dla potrzeb dzisiejszych. Młodociane umysły są nie zdolne pojąć i przyswoić sobie wielu wiadomości łatwych, niezbędnych w wieku dojrzałym, gdy wyrobiony jest sąd osobisty i gdy rzecz każda w odmiennem, niż dawniej przedstawia się świetle. Przytem rozwój nauki jest tak bezustanny, tak szybko mnożą się jej zdobycze, że, aby nie pozostać w tyle — za biegiem jej iść należy. Zorganizowanie nauki dla dojrzałego wieku tak samo okazało się niezbędnem, jak zakładanie szkół dla młodzieży. Mnóstwo książek popularyzujących wiedzę ułatwiają jej zdobycze. Wyniki badań myślicieli-uczonych podawane są w przystępnej formie szerokiemu ogółowi, który zajęty inną pracą, czuje jednak nieodzowną potrzebę poznajomienia się ze światem myśli, przyswojenia sobie jego zdobyczy. Innym środkiem popularyzowania wiedzy stały się ustne wykłady naukowe. Żywe słowo plastycznie, a barwnie przenosi słuchacza do nieznanych mu dziedzin, wzbudza zainteresowanie danym przedmiotem, wypukla jego zasadnicze rysy. Zadaniem wykładającego jest przedstawienie trudnych nieraz i zawitych zagadnień naukowych w takiej formie, by stały się zajmujące i dostępne dla ludzi mało wykształconych, którym brak nieraz przygotowania naukowego. Liczne instytucye, popularyzujące wiedzę, a przeznaczone dla dorosłych, wielu bardzo zyskały zwolenników i przyjaciół. W Europie i Ameryce dużo uczyniono w tym kierunku, a wyniki podjętej pracy okazały się znakomite. W Anglii istnieją t. zw. uniwersytety ludowe, urządzone dla tych, którzy przy zawodowej pracy pragną zdobyć średnie i wyższe wykształcenie. Wykładają w nich zwykle profesorowie uniwersytetów. W Danii zorganizowane są wyższe szkoły ludowe, przeznaczone dla ludzi dorosłych. W innych krajach Europy również podjęte są liczne usiłowania, by najszerszym warstwom uprzyścić nabycie wiedzy. U nas pierwsze zaledwie kroki stawiane są w tym kierunku. Smutne warunki polityczne, opór rządów zaborezych nie pozwala pracy tej rozszerzyć się na całą ziemię Polską. Jedynie w Galicyi i Poznańskiem zaczęły powstawać instytucye, zmierzające do popularyzowania wiedzy. W jubileuszowym roku Mickiewicza kształcąca się młodzież powzięła myśl założenia uniwersytetu ludowego imienia wieszcza. W krótkim czasie myśl ta dojrzała i w życie wprowadzona była. Najpierw we Lwowie, potem w Krakowie i miastach prowincyo-

nalnych zaczęto urządzać popularne wykłady, mające na celu poznanie słuchaczy z dzisiejszym stanem wiedzy. Próby te czynione staraniem niewielkiej liczby jednostek wykazały, że uniwersytety ludowe mogą liczyć u nas na wielką przyszłość. Słuchacze napływali licznie, okazując wielkie zainteresowanie do wykładanych przedmiotów; snąc uczuli oni potrzebę i pożytek nauki. Niżej przytoczone cyfry wykazały dokładnie, jak wielkim stosunkowo powodzeniem cieszył się Uniwersytet ludowy im. Adama Mickiewicza w Krakowie. Pierwsze to były próby, lecz świadczą jasno, że praca w tym kierunku jest wdzięczna i na najsilniejsze zasługuje poparcie. Dla tego zwracamy się do ogółu społeczeństwa polskiego, któremu sprawa wykształcenia i oświecenia obywateli gorąco na sercu leżeć winna, i wzywamy ich w imię przyszłości narodu, by w pracy tej udział przyjęli. Być może, że dotychczasowe usiłowania nie zupełnie odpowiadają zadaniom uniwersytetu ludowego, tem bardziej więc szerokie warstwy do pracy tej przystąpić winny, wspierając ją moralnie i materyalnie, gdyż jest ona właściwie obowiązkiem nas wszystkich. Sprawozdaniem niniejszem poznamy chęć społeczeństwo nasze z działalnością Uniwersytetu ludowego im. Adama Mickiewicza w Krakowie, wykazać pożytek i konieczność utrzymania tej instytucji, wezwać do pomocy w dalszej pracy naszej. Wszak my więcej niż inne narody z siebie sami winniśmy snuć pasmo pracy i obowiązków społecznych; czuć gorąco ich potrzebę i gnać się ku nim, to prawo nasze święte i jedyna przyszłości nadzieja. Niech często na myśli nam staje zdanie Słowackiego, co w chwili szlachetnego zapału, kreśląc testament swój duchowy, wyrzekł:

„...Zaklinam, niech żywi nie tracą nadziei
I przed narodem niosą oświaty kaganiec“.

Oddział Krakowski Uniwersytetu ludowego im. Adama Mickiewicza ukonstytuował się na Walnem Zgromadzeniu dnia 2 lipca 1899. Dla załatwienia spraw Towarzystwa wybrany został następujący Wydział: Prof. Odo Bujwid, przewodniczący; Dr. Wł. M. Kozłowski, zastępca przewodniczącego; Kazimiera Bujwidowa sekretarka; inż. Bronisław Urbanowicz skarbnik; Wydział: Dr. Szaflarski, Emil Bobro-

wski, Maurycy Kapellner, Władysław Michejda, Marcelina Kulikowska, Helena Witkowska. Do Rady Nadzorczej wybrano: Celestynę Kirkorową, Michała Konońskiego i Kazimierza Szczepańskiego.

Działalność Zarządu w roku sprawozdawczym skierowana była na pozyskanie członków dla Towarzystwa, urządzenie wykładów popularnych w Krakowie i na prowincyi, pogadanek naukowych w Krakowie. Dla powiększenia funduszy Towarzystwa urządzono raut, który dał 537 Kor. 92 hal. dochodu.

Towarzystwo liczy obecnie 384 członków, z których większość należy do uczęszczających stale na wykłady Uniwersytetu ludowego, dla których zapisywanie się na członków jest dogodniejszem, niż każdorazowe kupowanie biletu wstępu.

Wykłady w Krakowie.

W roku sprawozdawczym odbyło się w Krakowie 125 wykładów, na które uczęszczało ogółem 17.457 słuchaczy: z tego robotników 6.379 (37%), inteligencji 8.488 (49%), młodzieży 2.590 (14%). Mężczyzn było 10.449 (58%), kobiet 7.008 (42%). Załączona tablica podaje tytuły wykładów i ilość słuchaczy, uczęszczających na każdy przedmiot. Wstęp na pojedynczy wykład wynosił 10 hal., serya z 10 wykładów — 60 hal., z 8 wykładów 50 hal., z 6 wykładów — 40 hal.; znaczna część biletów wstępu była rozdana bezpłatnie, aby umożliwić i najmniej zamożnym uczęszczanie na wykłady. Wykłady odbywały się w sali byłego gimnazjum św. Anny w dnie powszednie od 7—8 godz., w niedzielę od 4¹/₂—5¹/₂ i od 6—7 godz. Największą ilość słuchaczy ściągnęły wykłady historyczne. Największa ilość słuchaczy na jednym wykładzie wynosiła 600, najmniejsza 28; przeciętnie wypada na jeden wykład 140 osób. Wykłady demonstrowane były odpowiednimi przyrządami lub obrazami świetlnymi. Zarząd Towarzystwa kupił skioptikon, serję klisz do obrazów świetlnych, mapy naukowe etc. za łączną kwotę 348 Kor. 42 hal. Większość przyrządów była wypożyczana, ponieważ Uniwersytet ludowy ze skromnych swych funduszy nie mógł kupić drogiego przyborów naukowych. Ze względu jednak na to, iż wypożyczanie przyborów związane jest z wielkimi trudnościami, Towarzystwo zmuszone jest podjąć szerszą akcyę w celu zebrania funduszy na zakupno niezbędnych przyrządów.

Tablica ruchu słuchaczy na wykładach Uniwersytetu ludowego w Krakowie.

Nr.	Prelegent	Przedmiot	Ilość wykładów	Ilość słuchaczy											Ogólna liczba słuchaczy	Przeciętna ilość słuch. na 1 wykład.
				Robotników			Inteligencji			Młodzieży			Razem			
				Mężcz.	Kob.	Razem	Mężcz.	Kob.	Razem	Mężcz.	Kob.	Razem	Mężcz.	Kob.		
I. Nauki przyrodnicze.																
1	Dr. Petelenz	Zoologia	6	233	24	257	164	130	294	61	50	111	458	204	662	110
2	Inż. Urbanowicz	Elektryczność	8	306	19	325	207	188	395	175	34	209	688	241	929	116
3	Dr. Bier	Hygiena żywienia się	6	89	6	95	43	108	151	13	22	35	145	136	281	45
4	Dr. Bier	Nasze środki spożywcze	8	148	20	168	50	109	159	49	11	60	247	140	387	48
5	K. Zakrzewski	O parach i gazach	6	130	20	150	36	105	141	62	13	75	228	138	366	61
6	Dr. Bruner	Chemia	6	201	40	241	71	140	211	110	20	130	382	200	582	97
7	Dr. Balicka	Biologia: O życiu	4	115	17	132	76	207	283	46	29	75	237	253	490	123
8	Inż. E. Libański	Budowa wszechświata	1	150	21	171	75	71	146	15	18	33	240	110	350	350
9	Inż. E. Libański	Jak tworzyła się skorupa ziemi	1	250	50	300	90	150	240	50	10	60	390	210	600	600
10	Dr. Kłuszyński	Hygiena społeczna	5	143	32	175	44	148	192	62	31	93	249	211	460	92
II. Nauki historyczne.																
11	Dr. Sobieski	Historia chłopów w Polsce	5	187	26	213	184	149	333	48	26	74	419	201	620	124
12	Dr. S. Zakrzewski	Wyprawy krzyżowe	8	312	23	335	219	310	529	87	34	121	618	367	985	123
13	Prof. Czermak	Dzieje Polski porozbiorowe	6	206	34	240	170	474	644	101	43	144	477	551	1028	171
14	Dr. Wł. M. Kozłowski	O powstaniach w Polsce	2	23	14	37	33	38	71	30	—	30	86	52	138	69
15	Dr. S. Zakrzewski	Epoka wielkiej rewolucyi francuskiej	10	1340	260	1600	860	1555	2415	340	155	495	2540	1970	4510	451
16	Dr. Styło	Obrazy z historii Grecyi i Rzymu	5	86	19	105	52	271	323	214	10	224	352	300	652	130
III. Nauki społeczne i prawne.																
17	Prof. Rosenblatt	Z dziedziny prawa	4	118	4	122	88	131	219	30	9	39	236	144	380	95
18	Dr. Suesser	O nowych sądach przemysłowych	6	552	49	601	78	74	152	23	13	36	653	136	789	131
19	Dr. Szaflarski	Prawo prywatne ze stanowiska ubogich	6	161	15	176	40	137	177	62	11	73	263	163	426	71
20	Dr. Daszyńska-Golińska	Nauka o ludności	6	278	108	386	146	457	603	132	59	191	565	615	1180	197
21	Inż. Urbanowicz	Rozwój form społeczno-gospodarczych	6	104	69	173	57	108	165	55	19	74	216	196	412	69
22	K. Wojnar	Ze wspomnień więziennych	1	45	5	50	30	100	130	15	5	20	90	110	200	200
IV. Nauki filozoficzne.																
23	Dr. Wł. M. Kozłowski	Wiedza i prawda, sztuka i piękno	2	82	5	87	108	107	215	54	9	63	244	121	365	182
24	Dr. Wł. M. Kozłowski	Najdawniejsza filozofia grecka	6	188	17	205	95	142	237	62	15	77	345	174	519	86
V. Literatura i sztuka.																
25	K. Bartoszewicz	Złoty wiek literatury polskiej	1	23	12	35	10	53	63	48	—	48	81	65	146	146
Razem			125	5470	909	6379	3026	5462	8488	1953	637	2590	10449	7008	17457	140

Wykłady na prowincyi.

Staraniem Oddziału Krakowskiego zorganizowanem zostało 11 wykładów na prowincyi. Spis tych wykładów podaje niżej umieszczona tablica.

Statystyka wykładów na prowincyi.

Nr.	Miejscowość	Prelegent	Tytuł wykładu	Ilość słu- chaczy
1	Łódź, Ostrawa	inż. Urbanowicz	Jak żyli ludzie dawniej?	107
2	Orłowa	Dr. Kłuszyński	O alkoholizmie	1500
3	Podgórze	Dr. S. Zakrzewski	Rozbiory Polski	85
4	"	Dr. Wł. M. Kozłowski	Kościuszko w Ameryce	51
5	Nowy Sącz	Dr. S. Zakrzewski	Rozbiory Polski	143
6	"	inż. Libański	Budowa wszechświata	400
7	"	inż. Urbanowicz	Ustrój społeczeństw pierwotnych	200
8	Tarnów	inż. Libański	Dzieje ziemi i księżyca	85
9	"	inż. Urbanowicz	Elektryczność i jej zastosowanie	144
10	Zakopane	inż. Libański	Budowa wszechświata	150
11	"	"	O kometach i gwiazdach spadających	300
Razem				3165

Niewielka ilość wykładów na prowincyi objaśnia się z jednej strony trudnością w wyszukiwaniu odpowiednich sal wykładowych, z drugiej zaś strony brakiem prelegentów. Zadaniem Zarządu na przyszłość będzie postarać się przezwyciężyć te trudności, i rozszerzyć wykłady na prowincyi, która może jeszcze więcej ich potrzebuje, niż większe miasta.

Pogadanki naukowe.

W celu dania możności bliższego zapoznania się z wykładanemi przedmiotami postanowił Zarząd urządzać pogadanki naukowe, na których prelegenci odpowiadali na pytania, zadawane przez słuchaczy. W bieżącym roku urządzono 5 takich pogadanek, mianowicie 2 z fizyki, 2 z historyi i 1 z nauk społecznych. Na tych 5 pogadanek przyszło razem 560 osób. Ponieważ zainteresowanie się pogadankami było wielkie, postanowił Zarząd na przyszłość po każdym wyłożonym przedmiocie przeznaczyć 1 lub 2 godziny na pogadanki, a oprócz tego wyznaczyć czas, w którym każdy prelegent będzie pytać z zakresu wyłożonego przez siebie przedmiotu tych słuchaczy, którzy objawiają chęć ku temu.

Biblioteka Uniwersytetu ludowego.

Na posiedzeniu z dnia 17 maja b. r. uchwalił Zarząd założyć bibliotekę z dzieł popularno-naukowych, zwraca się przeto do wszystkich o łaskawe nadsyłanie takich książek do biura Towarzystwa (Pijarska 2).

Koncert ludowy.

Próba urządzania koncertu ludowego w Krakowie wypadła nader pomyślnie. Około 1000 słuchaczy zappełniło salę Strzelecką i słuchało z wielkiem zajęciem przystępnego i starannie dobranego programu muzyczno-wokalnego.

W wykonaniu programu łaskawy i bezinteresowny udział przyjęli: pan dyrektor Kotarbiński i p. Morska - Popławska w części deklamacyi, oraz p. Bystrzonowska, dr. Szlenk i pan Pichor w części muzycznej.

Stan kasy Towarzystwa podaje niżej zamieszczone sprawozdanie kasowe.

SPRAWOZDANIE KASOWE

Towarzystwa Uniwersytetu ludowego imienia Adama Mickiewicza

za czas od 1 lipca 1899 do 1 czerwca 1900 r.

PRZYCHÓD

ROZCHÓD

Nr.	PRZEDMIOT	Kor.	h.	Nr.	PRZEDMIOT	Kor.	h.
1	Wkłádki członków	839	—	1	Honorar. i dyety prelegentów	506	—
2	Bilety wstępu na wykłady . .	1.084	56	2	Druki i rozlepienie afiszów .	523	78
3	Datki nadzwyczajne	444	92	3	Koszta urządzania wykładów		
4	Z koncertów bałów i innych przedsiębiorstw	921	01	4	na prowincyi	174	98
				5	Zakupno inwentarza	348	52
				6	Usługa	157	50
				7	Opał i światło	118	78
				8	Opłata Głównemu Zarządowi we Lwowie	163	92
				9	Koszta urządzania koncertów, bałów etc.	201	84
				10	Wydatki kancelaryjne . . .	73	57
					Pozostaje w gotówce . . .	1.020	60
Razem		3.289	49			3.289	49

B. Urbanowicz, skarbnik.

Tegoroczna frekwencya słuchaczy i zainteresowanie się Uniwersytetem ludowym wyrobiło wśród Zarządu przekonanie, iż instytucya nasza znalazła grunt odpowiedni wśród ludności Krakowa. Nie zważając na to, iż sala wykładowa pod wielu względami była niedogodną, a co najważniejsza zimną, znalazło się jednakże wielu, chętnie przychodzili, aby zaznajomić się z wynikami nowoczesnej wiedzy. Ta okoliczność, iż Uniwersytet ludowy może stać się ważną placówką oświaty ludowej, upoważnia nas wezwać wszystkich, komu drogi jest rozwój naszego ludu, do energicznego poparcia naszej instytucyi.

W końcu poczuwamy się do obowiązku podziękować wszystkim, którzy moralnie, lub materyalnie popierali Uniwersytet ludowy, a w szczególności Senatowi Wszechnicy Jagiellońskiej za udzielanie sali na wykłady.

K r a k ó w, 10 czerwca 1900 r.

W imieniu Zarządu

Kazimiera Bujwidowa
sekretarka.

Prof. Odo Bujwid
przewodniczący.

